

Synliggörandet av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation

En översyn av kommunernas
lägesbilder enligt Lag (2023:196)

Länsstyrelsen
Skåne

Titel: Synliggörandet av mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation: En
översyn av kommunernas lägesbilder enligt Lag (2023:196)

Författare: Marica Eriksson

Handledare: Anna Nordin & Evelina Nilsson

Utgivningsår: 2025

Innehåll

INLEDNING	1
BAKGRUND	1
Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete	1
HSLF-FS (2022:39) & Skr. 2016/17:10	2
Stöd till kommunerna	2
AVGRÄNSNINGAR	3
GENOMFÖRANDE	3
RESULTAT	4
Källor i kartläggningarna	4
Könsuppdelade data	5
Mörkertal och tolkning av statistik	6
Särskilt sårbara grupper	7
Våld mot barn	8
Våld i ungas nära relationer	8
Hedersrelaterat våld och förtryck	9
Prostitution och människohandel för sexuella ändamål	10
Analys i lägesbilderna	10
Destruktiva maskulinitetsnormer	11
SAMMANFATTNING	12
REFLEKTIONER	13
BILAGA 1	15

Inledning

2023 lagstadgades att Sveriges kommuner ska arbeta brottsförebyggande oavsett kommunernas storlek och brottsproblematik. Länsstyrelsen har tillsammans med Brottsförebyggande rådet (Brå) fått i uppgift att stödja framtagandet av lägesbilder och åtgärdsplaner för att kommunerna ska kunna uppfylla lagkravet. Rapportens inriktning på mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation grundas i att delar av trygghetsskapande arbete också behöver innefatta trygghet i hemmet. Utan ett jämställdhetsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet finns en risk att en hel grupp utsatta individer förbises. En central förutsättning för att uppnå målet om att mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer ska upphöra är att ha en tydlig förståelse för problemets omfattning på lokal nivå.

Såväl i titeln som genomgående i rapporten används begreppen "mäns våld mot kvinnor" i kombination med "våld i nära relation". Mäns våld mot kvinnor syftar på könsbaserat våld kopplat till ojämställdhet och maktstrukturer i samhället. Våld i nära relation däremot omfattar allt våld som sker inom nära relationer, oavsett kön eller relationstyp.

Syftet med den här rapporten är att presentera en övergripande bild av läget i Skåne. Denna översikt delger insikter som möjliggör ett anpassat stöd till kommunerna i deras framtida brottsförebyggande arbete. Rapporten är skriven av Länsstyrelsen Skånes praktikant Marica Eriksson, som en del av samarbetet mellan Länsstyrelsen Skånes brottsförebyggande arbete och arbetet mot mäns våld mot kvinnor.

Bakgrund

Lag (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete

Den 1 juli 2023 trädde Lag (2023:196) i kraft med syfte att kommuner ska bidra till samhällets samlade brottsförebyggande arbete, minska brottsligheten samt öka tryggheten. Ett år senare, 1 juli 2024, skulle samtliga kommuner antagit en åtgärdsplan. För att kunna genomföra detta krävs dessförinnan en lägesbild över den lokala brottsligheten, dess omfattning och konsekvenser. Även annan information av betydelse ska enligt lagen inkluderas tillsammans med en analys.¹

¹ SFS 2023:196 *Lag om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete*

HSLF-FS (2022:39) & Skr. 2016/17:10

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer beslutades den 31 maj 2022 och är en del av *Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.*² I denna föreskrift fastslås att socialnämnden ska analysera utbudet av insatser respektive behov som finns hos våldsutsatta och våldsutövare i kommunen. Det råd som ges för att kunna genomföra analysen är att den lokala förekomsten av våld ska kartläggas. Samtliga svenska kommuner bör således ha en kartläggning över den lokala omfattningen av våld i nära relation.

Det finns även den nationella strategin *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid* som konstaterar att det är särskilt angeläget att utveckla våldsförebyggande insatser.³ I denna skrivelse från Regeringen påvisas ett samband mellan destruktiva maskulinitetsnormer och förekomsten av våld. Regeringens ambition anges vara att verka för ett förändrat förhållningssätt: från ett reaktivt till en proaktivt sådant. Det läggs alltså vikt vid normer och förebyggande arbete och en av de fyra målsättningarna är att i högre grad kunna förebygga just våld.

Stöd till kommunerna

Länsstyrelsen Skåne erbjuder en mängd olika former av stöd till kommunerna i lägesbilsarbetet. Däribland finns dokument tänkta att fungera som både mallar och inspiration för utformandet av lägesbilder och åtgärdsplaner. Hur våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor kan tas i beaktning i lägesbilderna framgår i stödmaterialet. Förutom dessa filer som kommunerna har att tillgå har det anordnats en gemensam nätverksträff för kommunala brottsförebyggande samordnare, kvinnofridssamordnare samt kommunpolis och även skrivarestugor för att sätta arbetet i rullning.

² Socialstyrelsen. ISSN 2002-1054, Artikelnummer 2022-6-7967. *Gemensamma författningssamlingen avseende hälso- och sjukvård, socialtjänst, läkemedel, folkhälsa m.m.* 2022. <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/foreskrifter-och-allmanna-rad/2022-6-7967.pdf>

³ Regeringen (2016). *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*. Skr. 2016/17:10 https://www.regeringen.se/globalassets/regeringen/dokument/socialdepartementet/jamstalldhet/makt-mal-och-myndighet---feministisk-politik-for-ett-jamstallt-samhalle-skr.-2016_17-10.pdf

Länsstyrelsen förmedlar också Brå och Jämställdhetsmyndighetens publikation *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*⁴. Denna redogör för hur våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål kan kartläggas.

Avgränsningar

Genomförandet av rapporten har avgränsats såväl avsiktligt som oavsiktligt. Av Skånes 33 kommuner har inte alla färdigställt en lägesbild och översikten innehåller endast de lägesbilder som tagits fram innan den 1 december 2024. Orsaken är att rapporten är en praktikplatsuppgift som fortlöpte fram till december angivet år. Vidare har inte en analys av åtgärdsplanerna inkluderats i översikten nedan. Detta beror på ovan nämnda tidsfrist och att det inte finns tillräckligt många sådana dokument att tillgå i skrivande stund.

Problemområdesspecifika avgränsningar, gällande exempelvis könsuppdelade data, anges under respektive rubrik. Generellt kvalificerar kommunerna sig och ryms under rubrikerna då de *omnämner* ett problemområde. Mer om detta i följande avsnitt.

Genomförande

Genomförandet av översikten har skett i olika steg och formats efter fynd som uppdagats allteftersom. Till att börja med lästes alla tillgängliga lägesbilder och åtgärdsplaner för att få en övergripande förståelse för materialet. Den inledande projektplanen var att formulera en översyn över hur kommunerna i sina lägesbilder beaktade våld i nära relation och mäns våld mot kvinnor. Desto mer materialet bearbetades framkom mönster och innehållet i lägesbilderna kunde kategoriseras utefter teman. Dessa teman grundas i det stödmaterial Länsstyrelsen erbjudit kommunerna och temana presenteras nedan.

Med avstamp i publikationen *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*⁵ formulerades ett system med kriterier för grundläggande, breddad och fördjupad nivå. Detta system ligger till grund för

⁴Brå & Jämställdhetsmyndigheten, *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*, 2022.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/irqkfld1/metodsto-d-for-kartla-ggning-av-tre-valdstyper.pdf>

⁵ Brå & Jämställdhetsmyndigheten, *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*, 2022.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/irqkfld1/metodsto-d-for-kartla-ggning-av-tre-valdstyper.pdf>

rubriceringen i resultatdelen.

Grundläggande nivå

Könsuppdelade data för våld i nära relation-avsnittet samt att polisanmälningar.

Breddad nivå

Mörkertal, våld i ungas nära relationer, särskilt sårbara grupper, hedersrelaterat våld, våld mot barn samt prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Fördjupad nivå

Statistik från socialtjänsten respektive jourer. Även en analys samt problematiserandet av destruktiva maskulinitetsnormer ska inkluderas för att påvisa en fördjupad förståelse av våldsproblematiken.

Under arbetets gång framkom att det finns en stor variation gällande hur kommunerna redogör för de aktuella problemområdena. Därför avgränsades kategoriseringen till att identifiera om lägesbilden nämner ett problemområde, till exempel prostitution. Det är dock viktigt att påpeka att detta inte speglar hur djupgående eller väl den lokala problematiken faktiskt har beskrivits. Som läsare bör du ha detta i åtanke. Avgränsningen gjordes med hänsyn till att processen för att formulera lägesbilder och åtgärdsplaner fortfarande befinner sig i ett tidigt skede.

Resultat

I detta avsnitt redovisas övergripande vad kommunernas lägesbilder innehåller utifrån problemområdena ovan. I skrivande stund har 20 av 33 kommuner en framtagen lägesbild vilka ligger till grund för sammanställningen. 13 kommuner har en antagen åtgärdsplan och ett flertal kommuner är på god väg i framtagandet av de båda dokumenten. Vad gäller innehållet i lägesbilderna återfinns våld i nära relation i 17 av dem. Vilka problemområden av mäns våld mot kvinnor tillika våld i nära relation som kommunerna kartlägger i lägesbilderna presenteras nedan.

Nedanstående goda exempel ska tolkas som lärande och inspirerande exempel på det avsedda innehållet och ämnar belysa kommunernas vålds- och brottsförebyggande arbete.

Källor i kartläggningarna

Under denna rubrik redogörs vilka källor som använts när kommunerna kartlägger den lokala brottsligheten. Polisanmälningar, orosanmälningar till socialtjänsten och uppgifter från jourer kan alla med fördel användas för att komplettera varandra. Ju fler källor desto bättre förståelse för

brottsproblematikens utsträckning. Detta beror till stor del på mörkertalet som är kopplat till våld i nära relation. Mörkertal är diskrepansen mellan mängden begångna respektive polisanmälda brott.⁶

13 lägesbilder innehåller polisanmälningar som statistisk grund. Av dessa är det 11 som kompletterar med aktualiserade ärenden från socialtjänsten och 8 som kompletterar med statistik från jourer. Detta kan innefatta olika lokala kvinnojourer eller Brottsofferjouren. Sammantaget är det 7 kommuner som har statistik från polis, socialtjänst och jourer. Detta möjliggör en bredare överblick över den lokala utsattheten och mörkertalets utbreddhet i den egna kommunen.

Trygghetsundersökningar förekommer i lägesbilderna i olika utsträckning. Dessa är däremot inte en användbar statistisk grund för kartläggningen av våld i nära relationer eftersom denna brottskategori sällan ryms inom ramen för trygghetsmätningar. Självskattningsformulär fångar oftast inte utsattheten hos offer för våld i nära relation. Bland annat beror detta på att våldsutsatta kan ha svårt att identifiera sig som offer.⁷

Könsuppdelade data

Att dela upp brottsstatistik baserat på juridiskt kön öppnar upp för en bättre förståelse av brottslighetens tendenser. Utan könsuppdelade data blir det omöjligt att veta vem som tenderar att begå brott och vem som i regel utsätts. Vid kartläggningen av våld i nära relation blir det extra viktigt eftersom den absoluta majoriteten av våldsutövare är män och kvinnor oftast utsätts av dem.⁸ Det går sedermera inte att åtgärda ett problem utan att veta vart insatserna ska riktas.

Utsattheten för brott ser som sagt olika ut beroende på könstillhörighet. Män utsätts till exempel i regel av en okänd gärningsperson på en allmän plats medan kvinnor har en relation till förövaren och oftast befinner sig hemma. Detta är sidor av våldet som riskerar missas om misshandel redovisas med en enda siffra.

Somliga kommuner har i lägesbilderna könsuppdelad statistik för brott som sker i nära relation medan vissa endast har det för andra brottskategorier. Sammanställningen i den här rapporten ser endast till könsuppdelade data i förhållande till mäns våld mot kvinnor och våld i

⁶ Brottsförebyggande rådet. 2024. "Om brottsstatistiken" <https://bra.se/statistik/om-brottsstatistiken> (Hämtad 2025-01-13).

⁷ Sandra Walklate, *Criminology: The basics*, 2016.

⁸ Brå, *Brott i nära relation*, 2024. https://bra.se/download/18.63eed38e192716a4afc1536/1728997063093/2024_4-Brott-i-nara-relation.pdf

nära relation, i enighet med rapportens fokus på ämnet. 5 kommuner har delat upp utsattheten samt våldsutövandet i nära relationer utefter kön.

Det är inte bara polisanmälda brott som med fördel delas upp efter kön. Aktualiserade ärenden hos socialtjänsten erbjuder en god insyn i den lokala problematiken och Ystads kommun delar upp orosanmälningar i flickor respektive pojkar.⁹ Detta ger en djupare förståelse för våld mot barn i lägesbilden.

Mörkertal och tolkning av statistik

I Brås rapport *Brott i nära relation* presenterar myndigheten att endast 2,7% av våldsutsatta polisanmält händelsen 2022.¹⁰

14 kommuner skriver om mörkertal. Att lyfta mörkertal är viktigt eftersom våld i nära relation har ett enormt mörkertal till följd av en mängd anledningar; bland annat tabun eller att händelsen inte ansågs allvarlig nog. Kommunerna lyfter även att olika definitioner av våld kan ligga till grund för den bristande anmälningsbenägenheten.

En låg anmälningsbenägenhet innebär inte att utsagor om våldet inte finns att tillgå i kommunerna. Brå redovisar i rapporten att det är vanligt att våldsutsatta söker stöd i stället för att polisanmäla. Bland annat till följd av ovan nämnda orsaker.

I lägesbilderna framkommer ofta en nyanserad tolkning av statistiken kring det mörkertal som uppmärksammas. Kommunerna nämner frekvent att fler anmälningar inte nödvändigtvis innebär fler brott, tillika att en uppåtgående trend i polisanmälningar inte är dåligt. Sammanfattningsvis är brottsstatistiken inte detsamma som den faktiska brottsligheten utan speglar anmälningsbenägenheten. Att uppmärksamma detta och komplettera med information från exempelvis olika rapporter och lokala verksamheter ger läsarna en chans till en bättre förståelse för verkligheten. Ett exempel på en kommun av flera som gör detta väl är Kävlinge kommun. I lägesbilden ges en möjlig orsak till mörkertalet: att de utsatta inte själva identifierar handlingarna som våld och brottsliga. I just Kävlinge kommun har denna information samlats in genom intervjuer med yrkesverksamma.¹¹ Detta är ett exempel på något som bidrar till en ökad förståelse för den lokala problematiken.

⁹ Ystads kommun, *Lägesbild Ystad 2023–2024*.

¹⁰ Brå, *Brott i nära relation*, 2024.

¹¹ Kävlinge kommun, *Lägesbild av Kävlinge kommun 2023: Kartläggning och analys av brottsligheten i Kävlinge kommun*.

Särskilt sårbara grupper

I denna rapport tar begreppet "särskilt sårbara grupper" fasta i den definition som återfinns i publikationen *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper* framtagen av Brå och Jämställdhetsmyndigheten.¹² Där anges följande exempel på grupper med särskild sårbarhet: äldre, yngre, funktionsnedsatta, utrikesfödda, HBTQI-personer, personer med skadligt bruk och beroende samt ekonomiskt utsatta individer. Yngre individer ingår i myndighetsdefinitionen men barn och unga har i den här rapporten separerats från övriga särskilt sårbara grupper för att spegla uppdelningen i lägesbilderna.

När särskilt sårbara grupper utsätts för brott är det svårare att bli betrodd och få stöd av samhället. Anmälningssbenägenheten är således lägre, inte minst vid kommunikationssvårigheter till följd av intellektuella funktionsnedsättningar eller bristande språkkunskaper. Ju fler av dessa särskilt sårbara grupper en individ tillhör desto större är risken att inte få adekvat stöd, skydd och upprättelse.¹³

5 kommuner använder begreppet särskilt sårbara/utsatta grupper inom våld i nära relationsavsnittet men desto fler kommuner nämner enskilda grupper som faller under kategoriseringen. Detta bortfall räknas inte in under denna rubrik med syfte att avgränsa innehållet och sålunda rapportens omfattning. Bortfallet har dock en viktig analytisk poäng eftersom det finns ett syfte med att använda korrekt terminologi för att bringa ljus över komplexiteten för utsattheten hos särskilt sårbara grupper.

Inget omnämnande av utrikesfödda eller ekonomiskt utsatta i relation till våld i nära relation har identifierats i översynen. Nedan följer en rad exempel där särskilt sårbara grupperna uppmärksammats.

Ängelholms kommun nämner såväl skadligt bruk och beroende som funktionsnedsättning och HBTQI-personer som exempel på särskilt sårbara grupper. Dessutom vidgar de innebörden och inkluderar kvinnor som utsatts för fysiska, psykiska och sexuella övergrepp.¹⁴ Äldre som

¹² Brå & Jämställdhetsmyndigheten, *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*, 2022.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/irqkfld1/metodsto-d-for-kartla-ggning-av-tre-va-ldstyper.pdf>

¹³ Brå & Jämställdhetsmyndigheten, *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*, 2022.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/irqkfld1/metodsto-d-for-kartla-ggning-av-tre-va-ldstyper.pdf>

¹⁴ Ängelholms kommun, *Lägesbild över brottslighet och ANDTS: Ängelholms kommun 2023–2024*.

särskilt sårbar grupp fångas bland annat upp av Tomelilla kommun. Det uppges finnas en stor utsatthet för bedrägeribrott som förutom ekonomiska konsekvenser innebär känslor av skuld och skam för offret.¹⁵

Våld mot barn

Skolan är en av de farligaste platserna för barn att vistas på enligt de undersökningar Brå genomfört.¹⁶ Det är den plats där barn utsätts men också i störst utsträckning utsätter andra barn för våld. Våld mot barn sker även inom hemmets väggar och det räknas som våld även i de fall barnet bevittnat våld. Detta kan till exempel innefatta att se en förälder misshandla en annan förälder eller ett syskon, något som benämns barnfridsbrott och är straffbart enligt 4 kap. 3 § i Brottsbalken.¹⁷ Att se och höra våld eller själv utsättas har enorma konsekvenser för barn.

14 kommuner nämner våld mot barn och somliga har det som prioriterat område. Statistiken går att dela upp på olika sätt men Bromölla kommun redovisar anmälda våldsbrott mot barn i offentlig miljö respektive i inomhusmiljö.¹⁸ Även Ystads kommun delar upp brottsstatistiken för barn och unga efter miljö och redovisar hur många skolärenden som inkommit rörande kränkande behandling och fysiskt våld mot elever i åldrarna 1–16 år.

Våld i ungas nära relationer

Åldersspannet för respondenterna i kartläggningar och studier gällande våld i ungas relationer är oftast runt 15–24 år. Enligt en sammanställning Jämställdhetsmyndigheten gjort uppskattas att en tredjedel av ungdomar som dejtat eller varit i en parrelation blivit utsatta för våld av sin partner redan vid 15 års ålder.¹⁹ Värt att notera är att våld mot personer under 18 år strider mot Barnkonventionen och det faktum att alla barn har rätt till en uppväxt fri från våld och förtryck. Konventionen är numera

¹⁵ Tomelilla kommun, *Lägesbild över brott och otrygghet 2024*.

¹⁶ Brå, *Skolundersökningen om brott, 2023*.

https://bra.se/download/18.1537f1c6192bd251bfc10b9/1729842096238/2024_10_Skolundersokningen-om-brott-2023.pdf

¹⁷ SFS nr: 1962:700 4 kap. *Om brott mot frihet och frid, 3 §*

¹⁸ Bromölla kommun, *Lägesbild och prioriteringar för det brottsförebyggande arbetet: Bromölla 2024–2025*.

¹⁹ Jämställdhetsmyndigheten, *Våld i ungas nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck: Förekomst, riskfaktorer och hälsokonsekvenser, 2024*.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/5swdkkhe/v%C3%A5ld-i-ungas-n%C3%A4ra-relationer-digital.pdf>

inkorporerad i svensk lag.

Våld i ungas relationer tar sig i uttryck på liknande sätt som våld mot vuxna men den stora skillnaden ligger i utsattheten. Att tvingas gå i skolan med sin förövare är ett exempel på ungas särskilda sårbarhet. Vidare saknar många barn och unga referensramar för hur relationer ska vara och vilket stöd som finns att tillgå. Att ungdomar kan identifiera våldet är en viktig faktor för att ta steget att söka hjälp. Stödinstitutioner måste sedermera ha kunskap om våld i ungas nära relationer för att kunna erbjuda rätt stöd.

4 kommuner nämner våld i ungas nära relationer och Ängelholms kommun skildrar våldets olika dimensioner. Bland annat redovisas i lägesbilden att digitalt våld är vanligt förekommande bland unga och att det finns skillnader i utsatthet mellan könen. Likt vuxnas partnervåld är tjejers våld lindrigare än killars och tjejer utsätts oftare för sexuellt våld.

Hedersrelaterat våld och förtryck

Kortfattat syftar hedersrelaterat våld och förtryck till att upprätthålla kollektiva normer och värderingar.²⁰ Det görs inte sällan felaktiga antaganden om hedersrelaterat våld och förtryck. Bland annat antas det att fenomenet är begränsat till en viss kultur eller ett geografiskt område. Förtryck grundat i heder har funnits länge i Sverige och det är en brottskategori som ibland antas inte finnas i den egna kommunen. Den inledande definitionen begränsar inte våldets omfattning till en specifik kulturell kontext men utlandsfödda kvinnor är en särskilt utsatt grupp. Detta innebär att utlandsfödda kvinnor som upplever hedersrelaterat våld och förtryck riskerar att inte få det stöd av samhället som krävs vid utsatthet för brott. För en vidare förståelse för hur heder och särskilt sårbara grupper samspelar rekommenderas läsning av Länsstyrelsen Skånes publikation *Målgruppsanalys av personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck*.²¹

Det är 7 kommuner som redogör för hedersrelaterat våld och förtryck. Däremot är det ingen som problematiserar att heder förekommer även i

²⁰ Brå & Jämställdhetsmyndigheten, *Metodstöd för kartläggning av tre våldstyper*, 2022.

<https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/irqkfld1/metodsto-d-fo-r-kartla-ggning-av-tre-va-ldstyper.pdf>

²¹ Länsstyrelsen Skåne, *Målgruppsanalys av personer som utsätts eller riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck - Beslutsunderlag för utvecklingen av stöd inom Resurscentrum heder Skåne*, 2024.

<https://www.lansstyrelsen.se/download/18.1ef918eb19197433b3d32e78/1728653633241/Resurscentrum%20heder%20Sk%C3%A5ne%20m%C3%A5lgruppsanalys.pdf>

en svensk kontext. I ett tidigare avsnitt identifierades att utrikesfödda inte nämnts som en särskilt sårbar grupp i kommunernas lägesbilder. Detta kan delvis bero på att utrikesfödda kvinnors utsatthet antas vara kopplat till heder, något som riskerar att dölja andra aspekter av deras sårbarhet.

Hässleholms kommun lägger vikt vid att fortsätta fråga om hedersrelaterat våld och förtryck samt presenterar detta som ett prioriterat område i lägesbilden.²² Att fråga om utsatthet är en viktig del i att upptäcka våldet eftersom anmälningsbenägenheten är låg.

Prostitution och människohandel för sexuella ändamål

Likt hedersrelaterat våld finns det föreställningar om att prostitution och människohandel för sexuella ändamål inte finns i vissa kommuner. En anledning till denna uppfattning kan härledas till att det inte finns några polisanmälda brott kopplade till köp av sexuell tjänst.

4 kommuner nämner prostitution och människohandel för sexuella ändamål och det är tydligt att det finns en stor kunskapslucka om brottskategorin.

Helsingborgs stad inkluderar detta i sin lägesbild och redogör för så kallad "multipel exploatering". Detta innebär att personer som utnyttjas i arbetsrelaterad exploatering också utnyttjas till prostitution. Dessutom belyser Helsingborgs stad hur mäns våld mot kvinnor (vilket prostitution är ett uttryck för) också kan vara våld i nära relation när den utsatta kvinnans pojkvän är involverad. Vidare lyfts också att exploateringen äger rum på hotell eller i andrahandslägenheter vilket delvis placerar ansvar på fastighetsägare.²³

Omfattningen av prostitution och människohandel för sexuella ändamål behöver i samtliga kommuner undersökas vidare för att fylla de kunskapsluckor som idag präglar lägesbilderna.

Analys i lägesbilderna

Lägesbilderna innehåller analys av varierande grad. Det har identifierats att 3 lägesbilder innehåller en analys innehållande orsaker och konsekvenser till den lokala brottsligheten rörande mäns våld mot

²² Hässleholms kommun, *Årslägesbild 2023: Brotts och (o)trygghet i Hässleholms kommun*.

²³ Helsingborgs stad, *Lägesbild över brottslighet och trygghet i Helsingborgs stad 2023/2024*.

kvinnor och våld i nära relation. Att undersöka eventuella orsaker till den lokala brottsligheten är viktigt för att sedan kunna göra en effektiv åtgärdsplan.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är ett socialt problem som inte går att bygga bort. Detta beror bland annat på att mycket av våldet sker i det dolda, bortom polisnärvaro och övervakningskameror. För att förstå våldets orsaker och konsekvenser finns en mängd olika teorier och infallsvinklar. Perstorps kommun utgår från den så kallade ”våldspyramiden” för att förklara sambandet mellan lindrigt och grovt våld. Utgångsläget är att det lindriga våldet möjliggör det grova våldet och att det därför är i botten av pyramiden det förebyggande arbetet gör mest skillnad.²⁴

Kävlinge kommun å andra sidan lyfter ett könsmaktsperspektiv. Tanken bakom perspektivet är att mäns våld mot kvinnor är ett uttryck för, och upprätthållande av, makt. Vidare problematiseras våldets konsekvenser och det framhålls att våld ofta föder våld. Det sker en normalisering när en individ utsätts för våld från en tidig ålder. Även en socio-ekologisk modell ryms inom lägesbildens analys.²⁵

Destruktiva maskulinitetsnormer

Begreppet ”normbrytande beteende” förekommer frekvent när kriminalitet beskrivs. Oftast används begreppet för att exemplifiera beteenden vi vill ska upphöra, som att bruka narkotika. Normbrytande beteende är däremot inte alltid en dålig sak och det finns normer vi vill bryta. Destruktiva maskulinitetsnormer är ett exempel på beteenden vi vill ska upphöra i samhället för att få slut på mäns våld mot kvinnor. I en publikation från Jämställdhetsmyndigheten presenteras att traditionella maskulinitetsnormer har en negativ påverkan på såväl mäns som kvinnors och barns fysiska, psykiska och sexuella hälsa.²⁶ Dessa normer resulterar i att skadligt beteende uppmuntras och att våldsutövande möjliggörs.

Flera kommuner drar paralleller mellan förekomsten av våld och det faktum att majoriteten av våldsutövare är män. För att förklara detta kan destruktiva maskulinitetsnormer problematiseras, det gör 5 av

²⁴ Perstorps kommun, *Lägesbild för det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet 2024–2025*.

²⁵ Kävlinge kommun, *Lägesbild av Kävlinge kommun 2023: Kartläggning och analys av brottsligheten i Kävlinge kommun*.

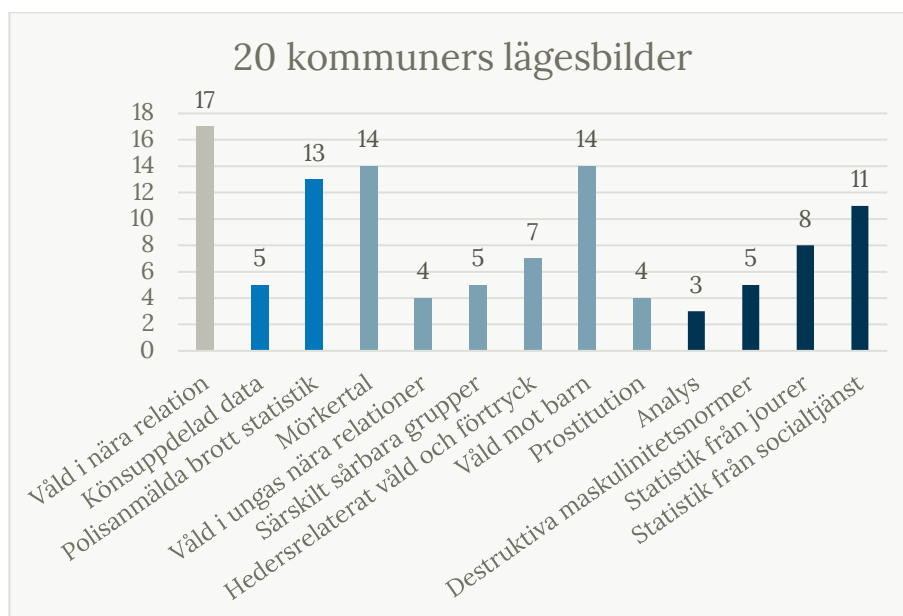
²⁶ Jämställdhetsmyndigheten, *Psykisk ohälsa och andra aspekter av hälsa: Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om en jämställd hälsa, 2021*. <https://jamstalldhetsmyndigheten.se/media/uwcn2gtq/psykisk-ohalsa-och-andra-aspekter-av-halsa-2021-2.pdf>

kommunerna. Att nämna dessa normer garanterar inte en fördjupad analys, men en fördjupad analys bör innehålla begreppet.

Vellinge kommun lyfter i sin lägesbild att en del av det våldspreventiva arbetet är att uppmärksamma de normer och förväntningar som skapar ojämlikhet då dessa leder till våld. En rådande machokultur bland skolungdomar pekas ut som problematiskt.²⁷

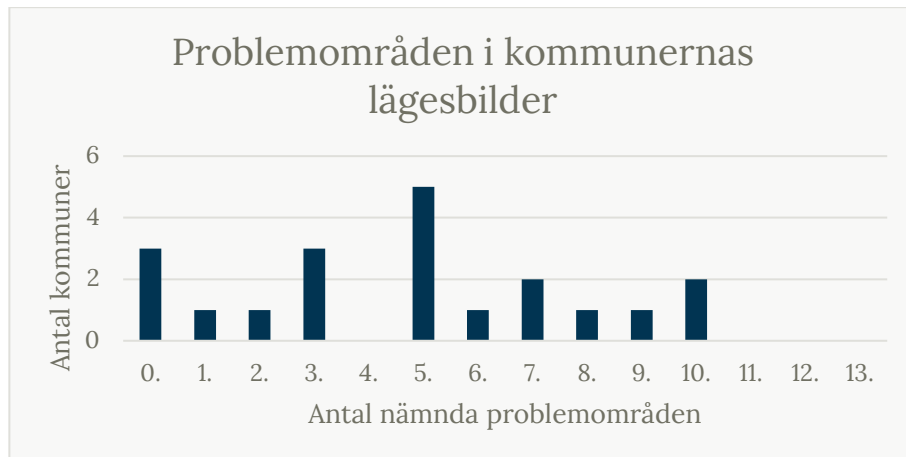
Sammanfattning

I skrivande stund är det 20 lägesbilder som är färdiga och ett flertal som är på god väg. 13 av 33 skånska kommuner har en antagen åtgärdsplan. Samtliga lägesbilder och åtgärdsplaner är av spridd omfattning gällande innehåll och analys. Att en kommun nämner ett begrepp visar inte hur väl den lokala problematiken beskrivits. Av de 20 lägesbilder som tagits fram innan den 1 december 2024 är det 17 stycken som inkluderar våld i nära relation i lägesbilderna. Vad gäller omnämmandet av problemområden är det somliga som inkluderas i stor utsträckning, exempelvis våld mot barn, och en del som sällan nämns, till exempel prostitution och människohandel för sexuella ändamål. Figur 1 nedan visar hur många lägesbilder som innehåller varje problemområde.

Figur 1: Resultat uppdelat per grundläggande, breddad samt fördjupad nivå.

²⁷ Vellinge kommun, *Lägesbild 2023–2026: Brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete mellan kommun och polis*.

Figur 2: Antal kommuner och antal nämnda problemområden av 13 möjliga.

Figuren ovan visar variationen i kommunernas nämnda problemområden. Översynen identifierade att kriterier för den fördjupade nivån kunde vara uppfyllda i lägesbilderna samtidigt som den grundläggande nivån inte är uppfylld, bilaga 1 visualiserar detta.

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relation är ett strukturellt och socialt samhälleligt problem som hamnar i skymundan när situationella åtgärder prioriteras av ekonomiska och politiska skäl. Länsstyrelsen behöver stötta kommunerna i arbetet med inkluderingen av särskilt sårbara grupper i lägesbilderna. Lägesbilderna kan även utökas genom att i större utsträckning nämna prostitution och människohandel med sexuella ändamål, könsuppdelad statistik och ett övergripande jämställdhetsperspektiv.

Reflektioner

Under genomgången av lägesbilderna identifierades flera återkommande mönster utöver de problemområden som tidigare nämnts. Bland annat framkom att även i de fall där analys fanns eller där samtliga problemområden omnämndes, saknades ibland grundläggande information som könsuppdelade data. Detta kan indikera ett bristande jämställdhetsperspektiv i kommunernas arbete. Ett genomgående mönster var att jämställdhetsperspektivet ofta begränsas till avsnittet om våld i nära relationer och inte genomsyrar hela lägesbilderna eller åtgärdsplanerna. Detta är en viktig anmärkning eftersom ett jämställdhetsperspektiv är avgörande för att förstå och åtgärda mäns våld mot kvinnor. Det är dessutom ett verktyg för att förstå tendenser i den övriga brottsligheten.

Vad gäller andra grundläggande inslag i lägesbilderna redogör kommunerna väl för de olika våldstyperna; psykiskt våld, sexuellt våld

och så vidare. Det finns dock våldsformer som inte diskuteras i lika stor utsträckning som andra. Ystads kommun sticker ut i detta avseende i översynen eftersom eftervåld omnämns i lägesbilden.

Digitalt våld lyfts i flera lägesbilder, särskilt i relation till unga. Detta fenomen är ett växande problem och bör inkluderas mer systematiskt i framtida kartläggningar, då det också kopplas till andra områden såsom psykiskt våld och prostitution. Digitalt våld visar dessutom hur olika problemområden, som våld i ungas nära relationer, hedersrelaterat våld och särskilt sårbara grupper, ofta överlappar varandra och kräver ett helhetsperspektiv.

I ett flertal lägesbilder belyses brottslighetens ekonomiska konsekvenser. I översynen identifierades ingen problematisering av varken de samhälls- eller individuella ekonomiska följderna av våld i nära relation. Detta är en brist, då en tydligare koppling till de ekonomiska kostnaderna för våld i nära relationer skulle kunna motivera ett ökat fokus på frågan.

Ytterligare ett mönster som identifierades i lägesbilderna är en prioritering av brottslighet på allmän plats eller mot egendom. Långsiktiga satsningar med syfte att förändra djupt rotade samhällsstrukturer är mindre attraktiva. Detta kan bero på att resultaten dröjer och är svåra att mäta vilket är beklagligt då dessa insatser har en avgörande betydelse för att förebygga våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor.

Avslutningsvis framkom i samtal med yrkesverksamma att lägesbilderna inte alltid återspeglar det faktiska arbete som genomförs i kommunerna, inte minst gällande våld i nära relation. Kommunernas arbete begränsas alltså inte till det som formuleras i lägesbilderna.

Bilaga 1

Kommunernas nämna problemområden utifrån grundläggande, breddad och fördjupad nivå.

Kommuner	Färdig lägesbild	Nämner våld i nära relation	Könsuppdelade data VNR	Anmälda brott statistik	Mörkertal	Våld i ungas nära relationer	Särskilt sårbara grupper	Hedersrelaterat våld	Våld mot barn	Prostitution	Analys	Maskulinitetsnormer	Statistik från journaler	Statistik från socialtjänst	Antal x färgade fält
Kommun 1	x														0
Kommun 2	x														0
Kommun 3	x														0
Kommun 4	x	x						x							1
Kommun 5	x	x		x					x						2
Kommun 6	x	x		x					x				x		3
Kommun 7	x	x		x					x				x		3
Kommun 8	x	x		x		x			x						3
Kommun 9	x	x	x	x					x				x		5
Kommun 10	x	x		x					x						4
Kommun 11	x	x	x	x			x		x						5
Kommun 12	x	x		x		x			x			x			5
Kommun 13	x	x		x					x				x		5
Kommun 14	x	x		x					x	x			x		6
Kommun 15	x	x		x			x		x	x			x		7
Kommun 16	x	x	x	x				x	x				x		7
Kommun 17	x	x	x	x				x				x	x		8
Kommun 18	x	x	x	x			x	x	x			x	x		9
Kommun 19	x	x		x		x		x	x	x		x	x		10
Kommun 20	x	x		x		x		x	x	x		x	x		10
	20	17	5	13	14	4	5	7	14	4	3	5	8	11	Medelv. 5,47059

Länsstyrelsen
Skåne

www.lansstyrelsen.se/skane